

Det kontekstuelle perspektivet

Resultater fra flere forskningsprosjekter viser at det er en sammenheng mellom kontekstuelle betingelser i skolen og elevenes handlinger eller atferd skolen (Ogden 1998, Nordahl 2000).¹ Om vi skal forstå og bidra til endring av elevenes oppførsel og læringsstrategier er det derfor nødvendig å undersøke og ta hensyn til omgivelsene eller den konteksten elevenes handlinger foregår innenfor (Nordahl 2002).

Problematferd, undervisning og relasjoner til lærerne i skolen

Norsk forskning viser at når undervisningen er lite engasjerende, oppleves som lite viktig og relasjonene til lærerne og medelever er dårlige, så vises det relativt mye problematferd (Sørli og Nordahl 1998, Nordahl 2001, Ogden 1998). Omfanget av problematferd ser motsatt ut å reduseres i situasjoner der det positive engasjementet og de gode relasjonene er sterkere tilstede. Undersøkelser indikerer også at undervisning, slik elevene vurderer det, er noe de selv opplever at de aktivt deltar i.

Undervisning sett i et elevperspektiv er ikke noe som utføres av læreren alene, og som ene og alene kan bedømmes ut fra lærernes handlinger. Undervisning ser i større grad ut til å være en toveis prosess. Denne forståelsen av undervisningen er i samsvar med en rekke ulike tilnærminger innenfor det læreplanteoretiske fagfeltet (Pinar 1995, Jackson 1993). Her uttrykkes det at opplæring i liten grad kan forstås som en instrumentell virksomhet der vi entydig og objektivt kan finne fram til og bestemme hvilke arbeidsmåter, organiseringsprinsipper, mål og innhold som gir de beste læringsresultater. Undervisningen er en toveis og aktiv prosess som gjør at ikke alt kan planlegges detaljert, og som ikke minst innebærer at mellommenneskelige forhold i opplæringssituasjonen er av avgjørende betydning for de handlinger elevene viser. Det at elevene er aktive deltakere og at undervisningens organisering og innhold påvirker deres handlinger og atferd, ser ut til å være en av de viktigste forklaringene på at undervisning har sammenheng med arten og omfanget av problematferd i klasserommet.

Selv om problematferd viser sammenheng med visse kontekstuelle betingelser i skolen, betyr det ikke nødvendigvis at ugunstige lærings- og utviklingsbetingelser i skolen alltid og i et hvert tilfelle vil føre til problematferd. Det er ikke slik at kontekstuelle betingelser kan betraktes som en ensidig årsak til problematferd, fordi atferdsproblematikk alltid viser sammenheng med flere faktorer. Dessuten er elevene som viser problematferd også aktører som kan velge sine handlinger.

Problematferd og implisitte tilpasningskrav i skolen

I et kontekstuellt perspektiv viser forskning at det delvis skjult i den pedagogiske praksis i skolen ser ut til å eksistere et sterkt tilpasningskrav (Giroux 1989, Nordahl 1998). Det synes å bli forventet at eleven indirekte skal innordne og tilpasse seg en bestemt elevrolle. Det er de tilpasningsorienterte elevene som i sterkest grad belønnes eller verdsettes i skolen (Nordahl 2000). Det vil si at det er de utholdende, pålitelige, lydige, forutsigbare, samarbeidsvillige og tilpasningsdyktige elevene som i sterkest grad blir vurdert positivt av lærerne i forhold til både skolefaglig og sosial kompetanse. Lærernes vurderinger viser at de elever som defineres til å vise problematferd i skolen også vurderes til å være klart mindre nøyaktige, utholdende,

---

¹ Med kontekstuelle betingelser menes det undervisningen organisering og innhold, sosiale relasjoner, grad av medbestemmelse, fysisk miljø og så videre.

tilpasningsdyktige, samarbeidsvillige og pålitelige enn øvrige elever. De problemdefinerte elevene vurderes samtidig til å være mer uavhengige, selvhevdende, kreative og oppriktige.

Problematferd kan ut fra dette derfor også være et spørsmål om hvilken kompetanse skolen etterspør hos barn og unge. Det kan til se ut til at skolen implisitt og i sterk grad etterspør konformitet og tilpasning, og at elever som ikke mestrer eller finner seg til rette i denne elevrollen lett blir definert som atferdsproblematiske. Disse resultatene gir slik grunnlag for å hevde at det i dagens skole praktiseres en tilpasningsorientert pedagogikk (Hellesnes 1995). Dette er en type pedagogikk som ikke kan sies å være i samsvar med de nasjonale læreplanenes vektlegging av en elevrolle der det skal stimuleres til at elevene skal være aktive, kritiske, kreative, oppriktige, undersøkende og deltakende. Læreplanverkets ord og intensjoner ser dermed ut til å dekke til en praktisk pedagogikk i skolen som innebærer en realisering av andre typer av verdier og mål (Haug 1998).

Det er ikke dermed sagt at krav, forventninger og styring fra lærernes side er uheldig i en opplærings situasjon. Læreren skal være lederen i klasserommet og stille krav til elevene, men disse kravene bør være tydelige og ikke underforståtte. Læring forutsetter også deltakelse hos den enkelte elev, og det innebærer at elevene ikke bare skal tilpasse seg, men også utfolde seg som selvstendige individer. Spørsmålet er derfor kanskje mer knyttet til hvordan vi bedre kan utnytte elevenes erfaringer, opplevelser, verdier og engasjement på en positiv måte i opplæringen.